

HATIR SENEDİ VE MUHASEBE İŞLEMLERİ

Mesut BİLGİNER*

Dündar KÖK**

1. GİRİŞ

Günümüz ticari hayatında, gerek şahıs şirketleri ve işletmeleri gerekse sermaye şirketleri, nakit imkanları yanında çek ve senet vasıtasıyla kaydî para yaratmakta ve bu suretle iş hacmini genişletmeye çalışmaktadır. Ticari senetlerin yetersiz kaldığı durumlarda ise, hatır senedi gündeme gelmektedir.

Bu çalışmada hatır senedi kavramı, hukukî niteliği ve muhasebe işlemleri ele alınmıştır.

2. TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Türk Ticaret Kanunu'nda hatır senetlerine ilişkin düzenleme yer almamakla birlikte, Yargıtay tarafından verilen çeşitli kararlarda, bu tür senetlerin hukûken geçerli olduğu kabul edilmektedir (Poroy ve Tekinalp, 1995, s.211).

Hatır senedi, tarafların gerçeğe uygun olmadığını bilerek varolmayan bir borcu veya sözleşmeyi varmış gibi göstererek düzenledikleri senettir (Yılmaz, 1985, s.279). Bu tür senetler ortada bir borç olmaksızın, hatır ilişkisine istinaden düzenlenmektedir (Pulaşlı, 1997, s.33).

Ticaret hayatında karşılaşılan hatır senedi uygulaması kredi sağlamak amacına hizmet etmektedir. Kişiler, karşılıklı olarak senet düzenlemekte ve bu senetleri bankada iskonto ettirerek kredi sağlamakta, senetlerin vâdesine kadar bu krediler kullanılmaktadır. (Deryal, 1997, s.164). Bu durumda senedi, vâde tarihinde borçlu görünen kişi değil, alacaklı olan kişi ödemek durumundadır (Küçüksavaş, 1997, s.252).

3. MUHASEBELEŞTİRİLMESİNİN GEREKLİLİĞİ

Uygulamada sadece kişiler değil, işletmeler de hatır senedinin borçlusu veya alacaklısı olabilmektedir. Bu sebeple hatır senetlerinin kayıtlara intikali gerekmektedir. Kaldık, şüpheli alacak karşılık ayrılması uygulamaları açısından da hatır senetlerinin kayda alınması gerekmektedir. Ni-

(*) Öğr. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak.

(**) Arş. Gör. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.

tekim Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu'nun 22.06.1960 tarih ve 102 sayılı kararında "hatır bonolarından mütevellit alacakların tahsil edilememesi halinde değersiz veya şüpheli alacak olarak zarar yazılabilmesi için, zarara düşer olan müessesenin hatır bonosunu ticari bir gaye ile almış veya vermiş olması ve keza muamelenin ticari defterlerde muhasebeleştirilmesi gerekir" denilmektedir (Doğan, 1998, s.71).

Bahsi geçen karar, "Hatır senetleri her ne kadar kayıtlara intikal ettirilsede, işletmenin ticari ve zirai faaliyetinden kaynaklanmadığı için, bu tür alacaklara, şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz" şeklinde özetlenmektedir (Sarısü, 1998, s.115).

4. MUHASEBE KAYITLARI

Hatır senedinin muhasebe kayıtları, senedin borçlusu ve alacaklısı açısından ayrı ayrı ele alınacaktır.

4.1. Senedin Borçlusu Açısından

Hatır senedi tanzim edilerek verildiğinde;

		/	
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	100.000.000.-		
336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR			100.000.000.-

Tanzim edilen senedin ilgili firmaya verilmesi

		/	
336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	100.000.000.-		
321 BORÇ SENETLERİ			100.000.000.-

Verilen hatır senedinin ilgili hesaba intikali

		/	
şeklinde kayıt yapılabilmektedir.			

Senedin vadesinde ödendiği ve bankadan geri alındığı bildirildiğinde ise ilgili hesapların ters çevrilerek kapatılması gerekmektedir.

		/	
321 BORÇ SENETLERİ	100.000.000.-		
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR			100.000.000.-

Senedin ödenmesinin ilgili hesaplara intikali

		/	
-------	--	---	-------

4.2. Senedin Alacaklısı Açısından

Senet alındığında ve teminata verildiğinde aşağıdaki kayıtlar yapılabilmektedir.

		/	
136	DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	100.000.000.-	
336	DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR		100.000.000.-

Alınan senedin kayıtlara intikali

		/	
121	ALACAK SENETLERİ	100.000.000.-	
136	DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		100.000.000.-

Teminata verilen senedin ilgili hesaplara intikali

		/	
Senetler banka tarafından genellikle % 25 marjla kredilendirilmektedir. Bu durumda aşağıdaki kayıt yapılmaktadır:			

		/	
102	BANKALAR	75.000.000	
300	BANKA KREDİLERİ		75.000.000

Senet karşılığı kullanılan kredinin vadesiz hesaba virmanı

		/	
Kullanılan krediler için hesaplanan faiz, gider niteliğindedir;			

		/	
780	FİNANSMAN GİDERLERİ	10.000.000	
veya			
797	FİNANSMAN GİDERLERİ		
300	BANKA KREDİLERİ		10.000.000

Kullanılan kredi için tahakkuk ettirilen faiz

		/	
Kullanılan kredi ve faizi geri ödenerek senet geri alındığında ise aşağıdaki kayıtlar yapılabilmektedir.			

		/	
300	BANKA KREDİLERİ	85.000.000	
102	BANKALAR		85.000.000

Vadesiz hesaptan kredi hesabına virman

		/	
--	--	---	--

		/		
336	DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR		100.000.000	
121	ALACAK SENETLERİ		100.000.000	
Senedin geri alanmasının kayıtlara intikali				
		/		

5. SONUÇ

Hatır senetleri, hukukî niteliği itibariyle, çeşitli ülkelerde, farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Fransız hukuk sistemi, hatır senetlerini sebepsiz veya kanuna aykırı kabul ederken; Alman, İtalyan ve İngiliz hukuk sistemlerine göre, kanunlara uygundur (Poroy ve Tekinalp, 1995, s. 210). Ülkemizde de hatır senedi bazı bankalar tarafından kredi işlemlerine konu edilirken, bazı bankalar ise hukuki bulmadıklarını ifade edebilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, hatır senetlerinin sağlam bir hukukî zemine oturtulması faydalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

* Poroy Reha ve Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, Beta, Yay., İstanbul, 1995.

* Yılmaz Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Akademi Matbaası, 3. Baskı, Ankara, 1985.

* Pulaşlı Hasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Mimoza Yay., 4. Baskı, Konya 1997.

* Deryal Yahya, **Ticaret Hukuku**, Derya Kitabevi, 2. Baskı, Trabzon, 1997.

* Küçüksavaş, **Genel Muhasebe**, Beta Yay., 6. Baskı, İstanbul, 1997.

* Doğan Hasan, "Alacaklarda Amortisman, Değersiz, Şüpheli ve Vazgeçilen Alacaklar". **Mükellefin Dergisi**, Ekim 1998, Sayı 70.

* Sarısu Ekrem, "Dönemsonu Şüpheli Alacak Uygulaması ve Muhasebe Kayıtları", **Yaklaşım**, Yıl 6, Sayı 61, Ocak 1998.